

Jogi tanácsadás két kolozsvári lapban

A felszabadulás óta eltelt szinte három évtized egybeesik annak a jogásznemzedéknek a munkájával, amelyhez magam is tartozom, s amelynek szakmai múltja tehát egyidős társadalmi rendszerünk első törvényeivel.

Ennek a majdnem nemzedéknyi időre terjedő „generációs” szakmai tapasztalatnak nem óhajtom szintézisét nyújtani, csupán a jogi tanácsadás egy valóban népszerű formájára szeretnék kitérni.

A *Dolgozó Nőnél* tizenöt éve, az *Igazságnál* pedig tizenkét éve dolgozom külső munkatársként a jogi tanácsadó rovatnál. E két rovat rendszeresen jogi tájékoztatást nyújt kérdés—felelet formájában, törvényeket ismertet, s meglehetősen széles körű levelezést folytat a hozzá forduló olvasókkal.

Meglepett, amikor másfél évtizeddel ezelőtt a *Dolgozó Nő* szerkesztősége felkért, hogy hónapról hónapra növekvő jogi természetű levelezésének intézését külső munkatársi minőségben vállaljam. Tudomásom szerint ugyanis a felszabadulást megelőző években, a két háború között, legalábbis a kolozsvári napi- és időszaki sajtót a jogi tanácsadás kevésbé foglalkoztatta. A különféle lakás- és adóügyi, ingatlan- és adásvétellel kapcsolatos rendelkezéseket esetenként magyar nyelvű sajtótermékekben Kolozsváron Szeghő Imre és Bartha Ignác ismertette, munkaügyi problémákkal főként Pásztai Géza foglalkozott.

Szokatlanak tűnt, hogy egy jól meghatározott profilú folyóirat, amely éppen sajtóságon női problémákkal foglalkozik, jogi munkatárs közreműködését igényli. Pedig észre kellett volna vennem, hogy a folyóirat címében benne rejlik maga a „probléma”.

A „dolgozó nő” fogalom önmagában hordozza a jogi problémák hihetetlenül nagy komplexumát. A termelőmunkába mind nagyobb számban bekapcsolódó női munkaerő a szocialista építés alkotórészévé vált, az ebből adódó összes jogokkal és kötelezettségekkel együtt. Ezeket mind jogszabályok rendezik, amelyekben a tájékozódás és a helyes alkalmazás nem egy esetben a szakember számára is bonyolult feladat.

Az *Igazság* tudomásom szerint a felszabadulás után az országban az első magyar nyelvű napilap, amely olvasói igényeinek ismeretében állandó jogi rovatot létesített. A kezdeményezés hasznosságát nemcsak az érdeklődők számának növekedése, hanem 1971 végén egy széles körű közvéleménykutatás is igazolta. Ezt a kezdeményezést később több más hazai magyar nyelvű napilap is átvette, s mindenütt hasznosnak bizonyult.

A másfél évtizedes munka bizonyos vonatkozásairól nem vezettem semmiféle személyes nyilvántartást, amit utólag sajnálok, hiszen számos érdekes következte-

tést lehetne levonni az évek során mindjobban sokasodó levelekből, az érdeklődés változó területeiről.

Maga a két sajtótermék e vonatkozásban is csak szerény számszerű nyilván- tartással rendelkezik, amiből az utóbbi három évre vonatkozólag a következők de- rülnek ki.

A *Dolgozó Nő* szerkesztősége. 1969-ben 276, 1970-ben 245, 1971-ben 249 jogi természetű levélre válaszolt. (39 jogi tanács a laptestben jelent meg.)

Az említett időszakban a törvényismertető sorozat a következő témákra ter- jedt ki: az ügykezelőkkel kapcsolatos törvény; a betegnyugdíjra vonatkozó rendel- kezések; az otthoni munka; a dolgozó kisgyermekes anyáknak biztosított előnyök; a munka megszervezéséről és a munkafegyelemlről szóló törvény; kiskorúak jogi védelme; a felsőoktatás nappali tagozatai végzettjeinek elhelyezéséről szóló rendel- kezések ismertetése; a munkaszerződés megkötése és felbontása; az áthelyezés; a pihenőszabadság; a dolgozók munkaideje; anya- és csecsemővédelem; munkavé- delmi kérdések; kihágásokról szóló törvény.

Osszegezve: a *Dolgozó Nő* három év alatt 809 érdeklődő olvasójának nyújtott jogi tájékoztatást, s 14 ismertetést közölt azokról a törvényekről, amelyek a lap olvasóit — a levelek tanúsága szerint — a leginkább érdekelték.

Az *Igazság* levélben vagy a lap hasábjain kérdés—felelet formájában a *Jogi posta* rovatban adott válaszokon s a törvényismertetésekén kívül 1968 szeptembe- rétől bevezette a jogi konzultáció ama formáját is, ahol a jogtanácsos kétheten- ként személyesen az érdeklődők rendelkezésére áll.

Az *Igazságnál* 1969—1971-ben a következő számszerű helyzetkép alakult ki: kérdésre levélválasz: 1969 — 627; 1970 — 624; 1971 — 437; válasz a *Jogi posta* rovatban: 1969 — 265; 1970 — 260; 1971 — 272; fogadónapokon: 1969 — 600; 1970 — 630; 1971 — 750.

Osszegezve: az *Igazság* három év alatt 2485 jogi problémára adott választ le- vélben, illetve a jogi rovatban, és 1980 szóbeli tanácsot, véleményezést nyújtott a fogadónapokon; végső fokon 4465 érdeklődő és tájékozódni kívánó embert igye- kezett eligazítani.

Melyek azok az alaptényezők, amelyek ilyen nagy érdeklődést váltanak ki, holott közismert, hogy a jogtudomány s az ezzel kapcsolatos közlemények érde- kességben nem vehetik fel a versenyt a lapokat érdekessé tevő más természetű írásokkal?

Jelenleg hazánkban több mint 5 000 000 állampolgár dolgozik alkalmazotti minőségben. Minden dolgozó ember helyzetét a közismert kerettörvényen, a mun- katörvénykönyvön túlmenően, a kiegészítő törvények és a sok rendelkezés sza- bályozza. Az állami szocialista termelő egységek, intézmények és az alkalmazot- taik közötti viszony nem szabad alku vagy egyezkedés tárgya, hanem a munkába állást megelőző kötelező orvosi vizsgálatról kezdve az aktív munka befejezését je- lentő nyugdíj-dosszié összeállításáig mindent jogszabályok rendeznek.

A jogszabályokat a munkahelyen szakemberek alkalmazzák (munkaszerve- zés, bérezés, pénzügyi kérdések, munkavédelem, szociális jogok). A vállalat kere- tében tehát minden sajátos területnek megvan a szakembere, aki többnyire főis- kolai végzettségű, és sok esetben évtizedes tapasztalatokkal felvértezve alkalmazza a jogszabályokat.

Maga a dolgozó az alapvető és a mindennapi munkájával kapcsolatos rendel- kezéseket csak fő vonatkozásokban ismeri, s érthető módon érdeklődik minden olyan jellegű törvény vagy rendelkezés iránt, amely őt jogokkal ruházza fel (bér, pihenőszabadság, betegség, munkavédelem, állami gyermeksegély, nyugdíj).

Viszont a törvények és az azokat kiegészítő nagyszámú utasítás, véleményezés, az adódó törvénymódosítások, az ezekhez kapcsolódó bírói gyakorlat ismerete nehézséget okoz a nem szakember állampolgárnak, aki saját egyéni problémáira keres választ.

Továbbá: a szocialista társadalmat építő ember fokozott öntudattal igényli a törvényességet, s ha úgy érzi, hogy nem jártak el helyesen vele szemben, igyekszik a vonatkozó rendelkezéseket megismerni, és vélt vagy való igazságát érvényre juttatni; az elégedetlenség halmozódása esetén vagy levelet ír, vagy fogadónapon felkeresi a jogtanácsost.

A levélbeli vagy szóbeli érdeklődés két csoportra osztható:

1. Az érdeklődő tudni szeretné, hogy adott helyzetben milyen jogai és kötelességei vannak.
2. Véleménye szerint jogsérelem érte, ebbeli meggyőződésében megerősítést vár, és ismerni akarja a lehetőségeket, amelyek segítségével vélt vagy jogos sérelmét orvosolhatja.

Az állandó jogi rovat azokat a kérdéseket, illetőleg válaszokat közli, amelyek *tipikus* problémákat vetnek fel, s nemcsak egy különös egyéni helyzetre adnak választ. Egy-egy ilyen jellegű válasz sok száz, esetleg több ezer olvasóban tudatosít egy számára fontos rendelkezést, mégpedig közérthető formában. A kérdések megfogalmazását és a rájuk adott választ igyekszünk a jogi szaknyelv buktatóinak mellőzésével megfogalmazni. A törvények, szakaszok, paragrafusok számát rendszerint nem is közöljük, igyekszünk a *jogelvre* helyezni a hangsúlyt.

Volt olyan, aki túl lakonikusnak tartotta a választ. Az ilyen természetű igény helyességét nem tagadom, a cél érdekében mégsem elégíthető ki. Szám, szakasz, paragrafus, bekezdés a szakember számára megszokott és nélkülözhetetlen, a nem szakember olvasónak viszont teherterhelés, s féltő, hogy éppen a lényeg sikkad el a formai „szakszerűség” tiszteletbentartásával.

A jogos sérelmek okai nemritkán a törvény nehézkes alkalmazásában keresendők. A megjelent törvényt vagy minisztertanácsi határozatot gyakran az utasítások, véleményezések egész sora követi. A jogegység érdekében később a Legfelsőbb Törvényszék döntést kénytelen hozni. A véleményezések és utasítások nagy száma ahelyett, hogy könnyebbé tenné, nehezíti a törvény alkalmazását. Egyes minisztériumi igazgatóságok alaptörvények alkalmazásakor nem egy esetben túlmentek utasításaikban a törvényhozó szándékain, lényegében törvényt módosítottak. Ezek az utasítások, amelyeknek a publicitása a körlevélre korlátozódott, vagy eljutottak, vagy nem rendeltetési helyükre. Ahová nem jutottak el, ott nem alkalmazták. Ez az eljárás jogbizonytalansághoz vezetett, és sok panaszunk adott helyet.

E jelenség káros voltára a legmagasabb párt- és állami szinten is felhívták a figyelmet, és a törvényhozás tökéletesítése ebben a vonatkozásban is most van kibontakozóban.

A júliausi Országos Konferencia után mindannyian örömmel értesültünk a munkatörvénykönyv új tervezetének közzétételéről, amely szerves keretbe foglalja a munkaviszonyokat rendező törvényeket és rendelkezéseket, s felsorolja mindazokat az alapelveket, amelyeken a szocialista társadalmat építő dolgozók jogai és kötelességei nyugszanak.

A tervezet országos méretű megvitatása remélhetően egy egész sor új gondolattal fogja gazdagítani új munkatörvénykönyvünket. Az ebben lefektetett elvek maradéktalan tiszteletbentartása szocialista jogrendszerünk további erősítését eredményezi.

A törvények alkalmazására hivatott tényezők nem egy esetben kifogásolható magatartást tanúsítottak a jogait keresővel szemben (kerülöm a — szerintem nem kifejező — „bürokratikus“ szó használatát).

Nem kell lélekbúvárnak lenni ahhoz, hogy felismerjük a jogait kereső ember lelki reakcióinak kibontakozását: a tudomásulvétellel kezdődik (az illető arról értesül, hogy egy bizonyos juttatást részben vagy egészben nem kapott meg); ezt követi az izgalmi állapot, a temperamentumtól függően, majd jelentkezés annál a hivatalos szervnél, amely véleménye szerint illetékes sérelmének orvoslására.

Ha a jogos sérelmet a hivatott szerv haladéktalanul orvosolja, az ügy elintéződik.

Ha a sérelem jogos ugyan, de az orvoslására hivatott személy nem vállal felelősséget, hanem kitér a pozitív ügyintézés elől, a panasztevő mind magasabb és magasabb szinteken keresi jogait, míg végre ügye elintéződik. Rengeteg értékes munkaidő és energia vész így el.

Fentiek illusztrálására azoknak a nagyszámú letiltási rendelkezéseknek a sorát említeném, amelyeket jogszolgáltató szerveink mint alaptalant végül megsemmisítenek. Vállalati könyvelésekben és nyilvántartásokban jelentkező hiányokat „pótolnak“ sokszor egy-egy alkalmazott formális anyagi felelősségre vonásával, hogy egy kizárólag iratszerűen létező „hézagot“ betömjenek, addig is, amíg a jogszolgáltató szervek határozata aztán véglegesen pontot tesz az ügyre.

Azok, akik hosszú hetek és hónapok izgalmi után mentesülnek egy eleve tévesen indult anyagi felelősségrevonás következményei alól, gyanakvókká válnak, és sokszor a szükséges óvatosságon túlmenően munkájuk aggályos és nehézkes lesz.

Nem ritka eset, mikor az egyébként jóhiszemű állampolgár a hatóságok előtt indokolatlan panasszal jelentkezik. Ügye tengeri kígyóvá akkor válik, ha a tisztviselő, akihez a panaszos fordult, ügyetlen vagy rosszakarató.

Ha nem jogos panaszára valaki alapos, kielégítő és türelmes válasz helyett ideges, kioktató, elutasító, hogy ne mondjam, ellenséges feleletet kap, akkor az illetőben ellenérzés keletkezik, tévhit áldozata lesz: úgy látja, hogy ügyének kezelése helytelen, nem törvényes, és vélt jogait máshol keresi, panasziratait tíz példányban gépelve, tíz különféle szervet kezd zaklatni vele.

Meggyőződésem, hogy a helyes magatartás, a türelmes és udvarias ügyintézés óriási mennyiségű munkától kímélné meg elsősorban éppen az ilyen jellegű munkával foglalkozó szerveket.

Jó volna, ha a hivatásszerűen ügyintézéssel foglalkozó tisztviselők hivatali előléptetésének egyéb kritériumai mellett döntő tényező lenne az állampolgár iránt tanúsított magatartás.

Podhradszky László

